

<https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/cmlr.47.2.341> (дата звернення: 30.01.2022).

5. Proscolli A. La littérature dans les manuels de FLE. *La place de la littérature dans l'enseignement du FLE*. Actes du colloque international des 4 et 5 juin 2009. P. 129–164. URL: https://www.academia.edu/41497714/La_place_de_la_litt%C3%A9rature_dans_l'enseignement_du_FLE (дата звернення: 30.01.2022).

УДК 81'373.7

Т. М. Мандич

*Херсонський державний університет
аспірантка*

Функціонування фразеологізмів у спортивних коментарях футбольних матчів

Мовленню спортивних коментаторів у сучасному спортивному медійному просторі притаманне багатство лексико-фразеологічних засобів, що увиразнюють репортажі та виводять їх на якісно новий рівень. На фоні великої кількості метафор, перифраз, порівнянь, жаргонізмів, якими сповнено прямі трансляції, особливо – тривалих у часі видів спорту, зокрема командних ігрових, чільне місце посідають і фразеологізми. Акумулюючи в собі народну мудрість, багатовіковий досвід і маючи здатність оцінити типову ситуацію, фразеологічні одиниці доцільно описують ігрові епізоди, надають коментарю колориту, певною мірою деталізують своє чітко закріплене значення, адаптуючи його до спортивного контексту.

Метою дослідження визначаємо аналіз функцій фразеологізмів у спортивних коментарях із визначенням тематики ігрових епізодів, які вербалізовано стійкими словосполученнями.

Джерелами ілюстративного матеріалу стали прямі трансляції футбольних матчів, зокрема Чемпіонату Європи–2020, що відбувся у 2021 р.

Фразеологізми як мовні особливості текстів у засобах масової інформації вже не раз привертала увагу дослідників. Щодо їхніх функцій І. Серебрянська зазначає, що «фразеологізми дозволяють уникнути штамів і створити нові експресивні засоби для підсилення інформативності тексту, концентрують у собі головну думку тексту, привертають увагу читача, збагачують мовлення автора, створюють певний національний та соціальний колорит» [1, с.282]. У нашій

розвідці важливим є те, що йдеться не про друкований текст, а про усний спортивний коментар, тому доречний добір фразеологізмів у потоці живого мовлення є свідченням фаховості та загальної обізнаності коментатора, високого рівня підготовки трансляції загалом, а також засобом фокусування уваги глядачів, які паралельно стежать за візуальною репрезентацією перебігу змагання. Розглянемо детальніше, у яких спортивних контекстах фразеологізми реалізують традиційні значення.

За нашими спостереженнями, фразеологізми описують ігрові ситуації, пов'язані з атакувальними та захисними діями, взаємодією гравців на змагальному майданчику, серед яких:

- взяття на себе ініціативи, виконання функцій плеймейкера, поведінка лідера команди, який майстерними індивідуальними діями може позитивно вплинути на результат – **тягнути на себе ковдру**. Відзначимо, що у спортивних коментарях переважає позитивне забарвлення на відміну від дещо критичного кодифікованого значення «діяти на догоду власним інтересам; думати лише про себе, бути корисливим» [2, с. 729]. Напр.: Вміє (про гравця збірної Італії Федеріко К'єза – прим.авт.) **тягнути на себе ковдру**, вміє створити для себе ситуацію [9];

- відсутність концентрації уваги, хибне прийняття рішень, що призводять до погіршення становища, пропущеного голу або програшу в рахунку. Навіть в одному коментарі фіксуємо вживання синонімічних фразеологічних одиниць на позначення ситуативної невдачі – **упіймати гаву** у значенні «не зорієнтувавшись вчасно, упустити слушну нагоду, пропустити що-небудь» [5, с.149], **упіймати облизня** у значенні «лишитися без того, на що розраховував, сподівався; не отримати нічого, зазнати невдачі в чомусь» [5, с.849]. Напр.: *Знову ж таки упіймали гаву, упіймали облизня* [8];

- спроба виконати якусь результативну дію, зокрема пробити по воротах, – **перша ластівка** у значенні «початковий у появі кого-, чого-небудь» [5, с.417]. Посилює ефект схожість принципу переміщення: політ птаха нагадує траєкторію руху м'яча, що набуває швидкості та висоти після удару. Напр.: *Перша ластівка пролетіла – Бахманн, правда, ногами відбив* [6];

- створення умов для партнера по команді (вдале розташування, точний пас, правильно обрана дистанція тощо), що сприяють варіативному розвитку атаки – **пустити у вільне плавання**. В опрацьованих фразеологічних словниках такого словосполучення не зафіксовано, однак регулярність його вживання, зокрема у спортивних коментарях, свідчить про закріплення значення «дати можливість самостійно діяти, маючи варіанти розвитку». Напр.: *А так би пустив у вільне*

плавання Федеріко К'єза Матео Пессіна [6];

- захисні дії, що полягають у перешкоджанні суперникам, у блокуванні вільних зон – **перекривати кисень**. За відсутності аналізованої одиниці у фразеологічних словниках, вважаємо, що це активно вживане під час спортивних трансляцій словосполучення функціє у значенні «унеможливити щось, чинити опір, протидіяти». Напр.: *І це дуже важливо для збірної Португалії – перекривати кисень двом латералям* [7];

- ризиковані дії, що завершуються успіхом завдяки майстерності спортсмена-виконавця та вдалого збігу ігрових обставин – **іти по тонкому льоду**. У фразеологічних словниках такої комбінації теж не простежуємо, однак словосполучення типово позначає ризиковану ситуацію. Напр.: *Забиває таки Бонуччі, але по якому тонкому льоду йшов!* [9].

Також стійкі словосполучення у спортивному медійному просторі придатні для опису гравців або команд у таких аспектах:

- ампула спортсмена, його стиль гри – **іншого поля ягода**. Ідеться про авторську переробку кодифікованого у словнику варіанта **одного (нашого, вашого і т.ін.) поля ягода** зі значенням «подібний до кого-небудь своїми поглядами, думками, соціальним становищем, характером, поведінкою і т.ін.» [5, с.974]. Напр.: *Бонуччі – це децю іншого поля ягода* [6];

- неефективність виконання своєї функції, безрезультатність дій члена команди – **п'яте колесо [до воза]** у значенні «зайвий, непотрібний» [2, с.304]. Напр.: *Тільки відмовився Дідьє Дешам від п'ятого колеса, від п'ятого захисника (справді, від п'ятого колеса), то гра пішла* [11];

- психологія, емоційний стан і налаштування на боротьбу: фіксуємо вираження агресивної, цілеспрямованої та принципової позиції – **випустити звіра з клітки**. Це оригінальний вислів у тому ж значенні, що реалізує синонімічний фразеологізм «собака (пес, звір), спущений (спущена) з прив'язі (з ланцюга, з припону): дуже швидко, нестримно» [4]. Напр.: *Таке враження, що випустили звіра з клітки – Федеріко К'єза* [6]. Водночас вербалізовано і невпевнену, обережну поведінку на змагальному майданчику – **коліна тремтять**, чим передано відчуття страху та знервованості. Напр.: *Швейцарці не починають овертайм з колінами, що тремтять* [11]. Фразеологізмом пояснено і випадки прояву слабкості, програшу – **опустити руки** у значенні «впасти в розпач, в апатію, стати бездіяльним, байдужим до всього» [5, с.589]. Напр.: *Швейцарці посипалися, швейцарці опустили руки* [11];

- статус команд, оцінювання шансів на перемогу з урахуванням рівня, сили та

досвіду суперників – **Давид і Голіаф** у значенні «несподівана перемога над потужним ворогом» [4]. Напр.: *Антуан Грізманн посміхається, він розуміє: вони сьогодні є Давидом, ми сьогодні є Голіафом* [10].

Використання фразеологізмів у спортивних коментарях вдало підкреслює проміжний результат у матчі, оцінює шанси на перемогу або потенційний успіх на конкретному колі змагання. Так, виокремлюємо типові ситуації:

- визначення, на чиєму боці перевага та близькість перемоги – **зі щитом / на щиті** у значенні «повертатися переможцем / переможеним» [5, с.971], **на коні** – зі значенням «у виграшному становищі» [2, с.306]. Напр.: *На даний момент незрозуміло, хто зі щитом, а хто на щиті* [9]; *Зараз команда Роберто Манчіні знову на коні* [9];

- окреслення характеру перемоги, що залежить від докладених до неї зусиль, обставин, що могли стати на заваді виграшу (брак часу, кадрові втрати тощо) – **вскочити в останній вагон**, що, хоч і поза словниковими визначеннями, традиційно означає успішне використання останньої нагоди в будь-якій справі; **піррова перемога** у значенні «перемога, здобута внаслідок великих жертв, що її обезцінюють» [3]. Напр.: *В останній вагон він таки вскочив і забиває другий м'яч* [6]; *Якщо Бельгія піде далі, втративши Кевіна де Брюйне та Едена Азара, це буде піррова перемога* [7].

Отже, проаналізувавши спортивні коментарі, що супроводжують телевізійні прямі трансляції футбольних матчів, виявлено функціонування фразеологізмів, що описують різні ігрові епізоди, особливості гравців та підсумкові результати як гри загалом, так і окремих моментів. У переважній більшості аналізовані мовні одиниці вжиті у типових значеннях із непорушною структурою. Однак, хоч і рідше, але мають місце коментаторські втручання, що полягають у заміні компонентів, контекстуальній зміні емоційно-експресивного забарвлення, часткового використання або розриву складників сталих конструкцій. У будь-якому випадку фразеологізми увиразнюють спортивні коментарі, додають змістовність та оцінюють ситуацію у спосіб, притаманний українському народу, що у спортивному медійному просторі є гармонійним поєднанням сучасності і традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Серебрянська І. М. Індивідуально-авторське переосмислення фразеологізмів у мові сучасних друкованих ЗМІ. Мова і культура. 2014. Вип. 17. Т. 6. С. 278–283.
2. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; [уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник]. Київ: Наук. Думка, 2003. 786 с.
3. Словник UA. URL: <https://slovnuk.ua/>
4. Фразеологічний словник. Онлайн-бібліотека «Горох». URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
5. Фразеологічний словник української мови / Уклад. В.М.Білоноженко та ін. Київ: Наук.думка, 1999. 984 с.
6. Футбольна трансляція. Австрія–Італія. ТРК «Україна», 26.06.2021.
7. Футбольна трансляція. Бельгія–Португалія. ТРК «Україна», 27.06.2021.
8. Футбольна трансляція. Бельгія–Італія. ТРК «Україна», 02.07.2021.
9. Футбольна трансляція. Італія–Англія. ТРК «Україна», 11.07.2021.
10. Футбольна трансляція. Україна–Франція. ТРК «Україна», 04.09.2021.
11. Футбольна трансляція. Франція–Швейцарія. ТРК «Україна», 28.06.2021.

А. І. Ніколаєнко

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Н. В. Горобченко

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

канд. пед. наук, доцентка

Сучасні тенденції формування комунікативної компетентності старшокласників

Анотація. В статті розглядається поняття комунікативної компетентності, етапи її формування та особливості. Також, досліджено питання культурного спілкування школярів, оскільки спілкування для старшокласників є невід'ємною частиною не лише навчального процесу, а й всього життя, оскільки в подальшому житті воно займає провідне місце, допомагаючи їм у професійній підготовці та трудовій діяльності.